

Raad voor de
rechtspraak

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering
Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

bezoekadres
Kneuterdijk 1
2514 EM Den Haag

correspondentieadres
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

(088) 3610000
www.rechtspraak.nl

datum 28 maart 2024
onderwerp Aanbevelingen kabinetsbeleid – de Rechtspraak

Geachte heer Dijkgraaf, geachte heer Van Zwol,

U heeft de opdracht de mogelijkheid te onderzoeken van een programkabinet, op basis van een akkoord op hoofdlijnen tussen de fracties van PVV, VVD, NSC en BBB. Eén van de in het eindverslag van voormalig informateur Putters genoemde hoofdlijnen betreft de (democratische) rechtsstaat. Wij zien als derde staatsmacht de uitkomst van uw onderzoek dan ook met bijzondere belangstelling tegemoet.

De Rechtspraak beschermt rechten en vrijheden, komt op voor de democratische rechtsstaat, zorgt voor een goede toepassing van het recht en voor beslissingen door onafhankelijke, onpartijdige, integere en deskundige rechters. Het is een tijdloze missie, maar ook een waarvan het belang in het huidige tijdsgewricht groter lijkt dan voorheen. Bijvoorbeeld vanwege de toeslagenaffaire en de afhandeling van de aardbevingsschade, die het vertrouwen in de overheid en de rechtsstaat hebben geschaad. Maar ook met het oog op een goede balans tussen macht en tegenmacht binnen de trias politica. Onderhoud en investeringen blijven nodig om onze organisatie en de rechtsstaat als geheel gelijke tred te laten houden met ontwikkelingen in de samenleving. Met deze brief brengen wij bij u en uw gesprekspartners graag onder de aandacht welke onderwerpen de Rechtspraak van belang acht.

Democratische rechtsstaat

- Nederland is een *high trust samenleving*. Onze samenleving wordt bij elkaar gehouden door vertrouwen van mensen onderling en het maatschappelijk vertrouwen in de instituties van de democratische rechtsstaat. We proberen er in Nederland met elkaar uit te komen, met oog voor ieders belangen, omdat we op een goede manier met elkaar willen samenleven. Als een verschil van mening onoplosbaar lijkt, kan worden vertrouwd op een onafhankelijk en onpartijdig oordeel van de rechter. Het respecteren van dit oordeel is een voorwaarde voor een rechtvaardige samenleving. Ook, of zelfs juist, als de uitspraak van de rechter voor betrokkenen, zoals de overheid, niet gunstig uitvalt. Deze manier van samenleven vraagt van eenieder een zekere welwillendheid. Mensen moeten eruit willen komen en dat ook uitdragen. Dit geldt met name voor

Raad voor de
rechtspraak

datum 28 maart 2024
pagina 2 van 4

vertegenwoordigers van de instituties van onze democratische rechtsstaat. In de trias kan het schuren en dat past ook bij deze staatsvorm. Immers, waar aan machtsdeling wordt gedaan zal er altijd een zekere onderlinge spanning zijn. De vertegenwoordigers van die afzonderlijke instituties hebben ieder ook een bijzondere verantwoordelijkheid om het maatschappelijk vertrouwen in de democratische rechtsstaat overeind te houden. Dit vertrouwen breekt af als staatsmachten onterecht naar elkaar wijzen als veroorzaker van het uitblijven van oplossingen voor maatschappelijke problemen. Een *low trust samenleving* is dan onontkoombaar. Een samenleving die de burgers in Nederland, en hun rechtsbescherming in het bijzonder, niet ten goede komt.

- De Rechtspraak pleit voor een **structureel overleg** tussen de wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht. Eerder vroegen wij de Staatscommissie rechtsstaat uitdrukkelijk aandacht te hebben voor het organiseren van zo'n permanente overlegstructuur. In deze dialoog moet het gaan over het functioneren van de democratische rechtsstaat, bijvoorbeeld over onrechtvaardigheid of knellende wetgeving.
- Het is belangrijk dat de politiek **grote maatschappelijke taken en vraagstukken** zelf oppakt en zich aan de eigen regels houdt. Uitvoeringsorganisaties moeten adequaat en met oog voor de individuele verschillen van mensen functioneren. Te vaak wordt de rechter gedwongen om in voorliggende zaken de overheid op basis van de wet te corrigeren, terwijl dit kon worden voorkomen. Dit is nadelig voor de direct betrokkenen en heeft ook een nadelig effect voor de samenleving als geheel. Het risico bestaat dat hierdoor de rechtspraak steeds meer wordt gezien als 'hindermacht' in plaats van als noodzakelijke 'tegenmacht'. Met ondergraving van het publieke vertrouwen in alle instituties binnen de democratische rechtsstaat als gevolg.
- De Rechtspraak adviseert de ingezette opheffing van het toetsingsverbod uit artikel 120 van de Grondwet en het voornemen om individuele rechters aan de grondwet te laten toetsen voort te zetten. Het geeft onze belangrijkste wet de status die hij verdient en leidt tot betere bescherming van grondrechten, meer rechtsbescherming voor individuele burgers en dus een beter functionerende rechtsstaat. Het is in lijn met [de zienswijze van de Rechtspraak](#) waaruit naar voren komt dat **gedecentraliseerde/gespreide constitutionele toetsing** beter bij het Nederlandse rechtssysteem past dan een constitutioneel hof.
- De Rechtspraak waarschuwt voor plannen die lijnrecht ingaan tegen de uitgangspunten van de rechtsstaat en waardoor onrecht dreigt. Het gaat bijvoorbeeld om voorstellen die de rechter bepreken in zijn vrijheid om straf en strafmaat te bepalen, zoals het voorstel dat gaat over uitbreiding van het taakstrafverbod. Straffen vindt plaats met het oog op het beste effect op de dader én de samenleving. Dat maakt **straffen maatwerk**, waarvoor de rechter het beste is toegerust.

Toegang tot de rechter

- Bewaak en **verbeter de toegang tot het recht en de rechter** voor iedereen. Bijvoorbeeld met adequate rechtsbijstand voor degenen die dat zelf niet kunnen betalen en met betaalbare griffiekosten voor iedere rechtzoekende. Ingezette ontwikkelingen op deze onderwerpen moeten volgens de Rechtspraak dan ook onverminderd worden voortgezet, omdat bij de bescherming van rechten iemands financiële draagkracht niet bepalend mag zijn. Een minder grote verlaging van de griffiekosten is snel door te voeren en het financiële voordeel op korte termijn klinkt misschien aantrekkelijk. De Rechtspraak

Raad voor de
rechtspraak

datum 28 maart 2024
pagina 3 van 4

waarschuwt echter voor de veel grotere nadelige effecten op langere termijn voor de burger als die zijn recht niet of moeilijker kan halen bij de rechter.

- Burgers moeten begrijpelijk, laagdrempelig en passend bij hun omstandigheden toegang tot de rechter hebben. De Rechtspraak werkt daarom doorlopend aan het vergroten van haar toegankelijkheid. De innovaties die daarvoor nodig zijn, zoals onder meer wijkrechtspraak of vergroten van de digitale toegang tot informatie en de rechter, hebben **blijvend politieke steun** nodig.

Familie- en jeugdrecht

- Een **reflectie door familie- en jeugdrechters** op het eigen functioneren heeft aanbevelingen opgeleverd gericht aan de rechters zelf, maar ook aan ketenpartners (waaronder de jeugdzorg) en andere staatsmachten. De uitvoering van deze aanbevelingen zal bij de gerechten tijd en dus geld kosten. Het gaat om noodzakelijke verbeteringen, bedoeld om herhaling van (niet intentioneel) systematisch onrecht binnen de jeugd(beschermings)keten in de toekomst te voorkomen. Maar ook om de rechtsbescherming voor betrokkenen te verbeteren. Het zijn aanbevelingen die om uitvoering vragen omdat het kinderen en gezinnen raakt die kwetsbaar zijn. Het is dan ook van belang dat de benodigde extra investering van 22,8 miljoen euro door het volgende kabinet wordt onderschreven en toegekend.

Veilig en rechtvaardig

- Strafrecht is niet de oplossing voor alle maatschappelijke problemen. Vroegtijdig adequaat optreden in het zorgdomein – dat daartoe voldoende in staat moet worden gesteld – voorkomt dat (verwarde) mensen **onnodig in de strafrechtenketen** belanden. Het draagt bij aan een veiligere samenleving en aan het voorkomen van onnodig slachtofferschap én onnodig daderschap. Het zorgt kortom voor een betere (rechts)bescherming van alle burgers in Nederland en voor een beter functionerende strafrechtenketen.
- De Rechtspraak maakt zich zorgen over de grote groep **mensen met problematische schulden**. Deze mensen keer op keer dwingen vorderingen te betalen, draagt niet bij aan het oplossen van hun daadwerkelijke problemen. Ze komen dan steeds dieper in het schuldenmoeras terecht. De Rechtspraak kan bijdragen aan **realistische betalingsregelingen** waarbij alle partijen zijn geholpen. Dit kan door de rechter de bevoegdheid toe te kennen om een betalingsregeling op te kunnen leggen wanneer redelijkerwijs niet van een schuldenaar geëist kan worden dat hij zijn schuld in één keer betaalt. De Rechtspraak roept de wetgever op om de wetgeving die dat mogelijk maakt in te voeren.
- Draag zorg voor een **goed functionerende jeugd(straf)rechtenketen**. Dit betekent onder meer dat er voldoende financiering beschikbaar is voor de organisaties die een taak hebben bij de uitvoering van een rechterlijke beslissing. Justitiële Jeugdinrichtingen en andere jeugdhulporganisaties moeten op passende wijze uitvoering kunnen geven aan het rechterlijk oordeel, zowel in het jeugdstrafrecht als in het jeugdbeschermingsrecht.
- Handhaaf tenminste de door het kabinet Rutte IV beschikbaar gestelde middelen ter **bestrijding van ondermijning**, onder andere voor invoering van wijkrechtspraak (ter preventie van ondermijning) en beveiliging van medewerkers van de Rechtspraak. De Rechtspraak onderschrijft het belang van de aanpak van ondermijnende criminaliteit, maar

Raad voor de
rechtspraak

datum 28 maart 2024
pagina 4 van 4

vindt ook dat er voldoende oog dient te blijven voor de rechtsbescherming van de verdachte.

- De Rechtspraak benadrukt het belang van een **beleidsluwe periode** in aanloop naar de start van het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Het tijdsplan voor de implementatie van het nieuwe wetboek moet realistisch zijn, met voldoende voorbereidingstijd voor alle betrokken organisaties. Daarnaast moeten de effecten van de implementatie in de hele keten worden bekeken, om te voorkomen dat bijvoorbeeld werklasterlichting bij de ene organisatie leidt tot werklasterzwarende elders. Op deze manier worden nieuwe knelpunten voorkomen.

Financiering van de Rechtspraak

- De Rechtspraak benadrukt opnieuw het belang van een **robuuste en stabiele begroting**. Dat stelt de Rechtspraak in staat om ingezette bewegingen die een lange adem vergen door te zetten. Zoals het opleiden van meer rechters om tijdige rechtspraak te realiseren, investeringen in digitalisering en innovatie en het verbeteren van de toegankelijkheid van de Rechtspraak, bijvoorbeeld via wijkrechtspraak. Na jaren van financiële krapte en bezuinigingen, investeerde het kabinet Rutte IV structureel 155 miljoen euro in de Rechtspraak. Om ook in de toekomst te kunnen blijven voldoen aan de vraag uit de samenleving naar onafhankelijke, onpartijdige en professionele rechtspraak is het nodig dat het volgende kabinet, waarvoor u en de vier partijen op dit moment mogelijk de basis leggen, deze investering verhoogt met tenminste 60 miljoen euro. Dit bedrag bevat de 22,8 miljoen euro voor de eerdergenoemde investeringen in het familie- en jeugdrecht. Daarnaast zijn er middelen nodig om de problematisch hoge werkdruk binnen onze organisatie terug te dringen (30 miljoen euro) en voor de keteneffecten als gevolg van de financiële claim die werd gedaan door de politie (10 miljoen euro), indien deze wordt toegezegd. Waar sprake is van problematisch functionerende ketens, helpt het niet als enkel de Rechtspraak financieel gestut wordt.

Ter afsluiting

De democratische rechtsstaat in onze high trust samenleving is wat de staatsmachten bindt. Een gedeeld groot goed. Iedereen in Nederland moet altijd goede, laagdrempelige toegang hebben tot onafhankelijke, onpartijdige rechtspraak. De aanbevelingen in deze brief zijn daarop gericht. Ze zijn noodzakelijk om het streven naar een rechtvaardige, veilige samenleving elke dag weer waar te kunnen maken.

Ik wens u veel succes met het uitvoeren van uw opdracht. Vanzelfsprekend ben ik graag bereid onze aanbevelingen aan u toe te lichten.

Hoogachtend,

H.C. Naves